

Erfgoed als één omgevingskwaliteit

De Omgevingswet komt eraan. Dat is al vaker gezegd, maar nu lijkt het er ook echt van te komen. Als de programmadirectie haar werk goed doet, zal er veel gaan veranderen. Ook in de erfgoedsector zullen er veranderingen moeten plaatsvinden. Vervelend? Nee! Want willen we het erfgoedbelang een duurzame plek geven in de ruimtelijke ordening van Nederland, dan biedt de Omgevingswet ons een kans die we niet mogen laten liggen. De uitdaging is om als archeologen, cultuurhistorici en historisch geografen samen één gemeenschappelijk erfgoedverhaal uit te dragen.

De ruimtelijke inrichting van ons land is aan verandering onderhevig. Tijden veranderen en de eisen die wij aan onze leefomgeving stellen veranderen mee. Dat geldt ook voor de wijze waarop we de ruimtelijke ordening managen. Na de toelatingsplanologie en de ontwikkelingsplanologie, kennen we nu de uitnodigingsplanologie. Initiatiefnemers krijgen in deze planologievorm de ruimte en mogen vooral niet verward raken in een web van regels en wetten. De Omgevingswet moet hierbij helpen. 15 wetten in het geheel en 25 wetten gedeeltelijk worden door de programmadirectie 'Eenvoudig Beter' geïntegreerd in één wet. Voor 2016 hoeven we de Omgevingswet nog niet te verwachten, maar toch; wat gaat dit betekenen voor onze zorg voor archeologie? Welke kansen biedt deze wet, waarin ook de Wet op de archeologische monumentenzorg (deels) wordt opgenomen, voor een toekomstbestendige erfgoedzorg? En hoe positioneren wij erfgoed specialisten ons binnen die 'ontwikkelruimte' die de Omgevingswet initiatiefnemers biedt?

Volwaardig en gerespecteerd

Cultuurhistorie is één van de vele verschillende omgevingskwaliteiten die een plek krijgen in de Omgevingswet. Het evenredigheidsbeginsel waar de Omgevingswet op is gestoeld, moet de planologen gaan helpen bij het maken van de juiste ruimtelijke afweging en keuze. Om in die evenredige belangenafweging overeind te blijven zal de cultuurhistorievakgroep (opnieuw) bereid moeten zijn mee te

Archeologie, monumentenzorg en historische geografie gaan samen in 'cultuurhistorie' of 'erfgoed'

bewegen met de veranderende planologievorm. De eerste stap daarin is de verdere integratie van de bouwhistorie, historische geografie en archeologie, tot één integraal functionerende erfgoedsector. Alleen die beweging biedt

ons de kans een volwaardig en gerespecteerd belang te vertegenwoordigen in die evenredige afweging.

Opgaven

Maar wat betekent dat concreet? Laten we vooruitlopend op de komst van de Omgevingswet de discussie aangaan over onderstaande opgaven.

1. Erfgoed integraal verankeren in de Omgevingswet

Met de Modernisering van de Monumentenzorg is een belangrijke en succesvolle stap gezet in de richting van de integrale erfgoedzorg. De Omgevingswet kan hier het sluitstuk op vormen. Nu de verschillende wettelijke kaders ondergebracht worden in één wet, kunnen de erfgoeddisciplines wettelijk in samenhang verankerd worden. Dat kan concreet betekenen dat de Omgevingswet de begrippen archeologie, monumentenzorg en historische geografie niet meer in de mond neemt, maar dat de Omgevingswet alleen maar spreekt over 'cultuurhistorie' of 'erfgoed'. Het nieuwe instrumentarium dat de Omgevingswet de overheden biedt, lijkt overigens al ruimte te gaan bieden voor deze integrale benadering. De opgave ligt in die zin dus niet alleen bij de juristen op het ministerie; de opgave ligt voor een belangrijk deel ook bij ons erfgoed-specialisten. Hoe stemmen wij onze aanwijzingsbevoegdheden, beschermingsregimes, onderzoeksprotocollen en subsidieregelingen af binnen de verschillende erfgoeddisciplines, zodat de erfgoedsector wel gesteld staat voor de toekomst?

2. Cultuurhistorisch onderzoek in plaats van archeologisch onderzoek

Sinds 1 januari 2012 dienen ook niet beschermde cultuurhistorische waarden meegenomen en afgewogen te worden in ruimtelijke plannen. Dit is dé gelegenheid het archeologisch (bureau)onderzoek te verbreden, zoals we dat jaren hebben uitgevoerd voor ruimtelijke ontwikkelingen. Leg een willekeurige 'cultuurhistorische verkenning' naast een willekeurig archeologisch bureauonderzoek en je ziet een enorme overlap in de gebruikte informatie. Het is toch niet langer te verkopen dat we twee onderzoeksrapporten nodig hebben om cultuurhistorische waarden te onderzoeken? Los hiervan biedt het verbreden van ons archeologisch onderzoek naar een cultuurhistorisch onderzoek meerdere voordelen. Zo gaat het copy-paste karakter van onze standaardmatige onderzoeken op de schop. Hier snijdt het mes overigens aan twee kanten, want mogen onze archeologische rapporten wel wat wervender, de meeste cultuurhistorische verkenningen mogen wel wat wetenschappelijker. Daarnaast worden archeologen, historisch geografen en bouwhistorici zo gedwongen samen te werken en krijgen we een stem in de ruimtelijke ontwikkeling. Het complete erfgoedverhaal wordt immers afgewogen en met één mond ingebracht in de ruimtelijke ontwikkeling.

3. Eén cultuurhistorisch ontwikkelingsperspectief

Met het cultuurhistorisch onderzoek in de hand kan besloten worden of nader veldonderzoek nodig is. Dit kan

nog steeds op basis van de regels of protocollen zoals die bestaan voor ieder afzonderlijk erfgoedveld. De uitdaging is wel om, na het veldonderzoek, samen een gemeenschappelijk erfgoedverhaal uit te dragen. Dat betekent dat de erfgoedsector 'intern' keuzes moet durven maken welk verhaal zij in dat specifieke project vertellen. Kansen vanuit het erfgoed kunnen alleen ten volle benut worden wanneer met één mond wordt gesproken en wanneer niet alleen de historische waarde maar ook belevings- en gebruikswaarde een plek krijgen in het 'verhaal'. Het moet voor ontwikkelaars, gemeenten en ontwerpers duidelijk worden hoe erfgoed te benutten is in hun ontwikkeling. Laten wij als erfgoedsector die afstemming zoeken! Niet alleen in de planfase, maar ook richting de uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen.

Oproep

Het is nu het moment om te kiezen. Laten we de Omgevingswet aangrijpen als unieke kans de schuttingen in de erfgoedsector definitief te slopen en een gezamenlijk erfgoedbelang te vertegenwoordigen. Laten we zoeken naar mogelijkheden om tot een erfgoedbreed wettelijk kader te komen, in plaats van dat er losse wetjes één op één in een omgevingswet worden geplugd. Het is nu het moment ook in de praktijk de Modernisering van de Monumentenzorg een daadkrachtig vervolg te geven. Zolang wij de discussie vermijden en onze gang blijven gaan binnen onze eigen sector, zullen we het gemeenschappelijk erfgoedbelang niet kunnen verdedigen en missen we de boot in de veranderende ruimtelijke ordening. Laten we niet vergeten om op tijd in beweging te komen.

↑ **Frank Druiff**

adviseur cultuurhistorie bij Tauw

↑ **Joost de Jong**

planoloog en adviseur bij erfgoed adviesbureau The Missing Link

Naast historische waarde ook belevings- en gebruikswaarde een plek geven in het 'verhaal'